

УДК 325.1

Костенко В. О.
НУ „Одеська юридична академія”

НАСЛІДКИ ВПЛИВУ СВІТОВИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА МІГРАЦІЙНУ ПОЛІТИКУ ДЕРЖАВ

Аналізуються глобалізаційні тенденції, які впливають на міграційну політику країн світу. Приділяється увага важливості формування оптимально ефективного законодавства в сфері міграцій, адже міграційна політика держав має бути інструментом її збагачення, економічного, соціального, культурного становлення та розвитку громадянського суспільства. Крім того, встановлюються тенденції міжнародної міграції, вплив глобалізації на сучасний світ міграцій та країн в цілому.

Ключові слова: глобалізаційні процеси, міграція, міграційна політика, тенденції глобалізації.

Костенко В.А.

ПОСЛЕДСТВИЯ ВЛИЯНИЯ МИРОВЫХ ГЛОБАЛИЗАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ НА МИГРАЦИОННУЮ ПОЛИТИКУ ГОСУДАРСТВ

Анализируются глобализационные тенденции, которые влияют на миграционную политику стран мира. Уделяется внимание важности формирования оптимально эффективного законодательства в сфере миграций, ведь миграционная политика государств должна быть инструментом ее обогащения, экономического, социального, культурного становления и развития гражданского общества. Кроме того, устанавливаются тенденции международной миграции, влияние глобализации на современный мир миграций и стран в целом.

Ключевые слова: глобализационные процессы, миграции, миграционная политика, тенденции глобализации.

Kostenko V.

THE CONSEQUENCES OF THE INFLUENCE OF WORLD GLOBALIZATION PROCESSES ON COUNTRIES' MIGRATION POLICIES

The research analyzes the global tendencies that influence the countries' migration policies. It is very important to introduce an efficient migration legislation. The countries' migration policies should be an enrichment instrument for social, cultural and economic development of civil society. Moreover, there are some tendencies of international migration and globalization influence on the world migration and countries as a whole.

Key words: globalization processes, migration, migration policies, globalization tendencies

Міграція є одним із найбільш актуальних питань та проблем як в нашій країні, так, напевно, і в усьому світі. У сучасному глобалізованому, інформатизованому світі міграційні процеси не лише збільшують свої масштаби, а й набувають нової якості, визначають актуальність наукових досліджень і спостережень, не лише у сфері державної політики, а й у сфері суспільної свідомості громадян. На початку третього тисячоліття глобалізація та інтеграція

підсилили міждержавні обміни й вплинули на суспільно-політичну ситуацію в більшості країн світу. Міжнародна міграція населення, яка є масштабною, поставила перед державами комплекс різноманітних проблем, що потребують концептуально-теоретичного аналізу й практичного вирішення.

Найбільш складним в аналізі політичної стабільності в світі є чинник політичної значущості міграційних процесів. Становище в суспільстві, умови проживання і роботи найбільш активної частини населення, стан наукових і інженерних кадрів виступають важливим індикатором, за яким можна оцінювати силу і слабкість кожної

конкретної держави, можливості її політичної еліти зміцнювати найважливіші засади державної політики. За цих умов провідною тенденцією, що визначає динаміку, структуру та характер міграційних процесів у сучасному світі, є тенденція глобалізації, під впливом якої відбувається поступове розмивання взаємозв'язків, які традиційно пов'язували громадянство та національні кордони.

В.В. Муранова стверджує, що на сьогодні під впливом глобалізації опинилися всі основні сфери життя людства: економіка, політика, культура і саме суспільство. Відбуваються істотні зміни внутрішнього характеру цих соціальних сфер. Насамперед з'являються нові фігури в економічній сфері та на політичній арені, саме суспільство стикається з новими формами побудови соціальних зв'язків і організації життєдіяльності, принципами та механізмами регулювання економіки, політики, культури, змінюються певні пріоритети суспільного життя [1, с.209].

Глобалізаційні процеси сприяли різкій інтенсифікації світових міграційних потоків, привели до формування принципово нової міграційної ситуації в світі. За даними Міжнародної організації з міграції, на теперішній час у світі значно більше міжнародних мігрантів, ніж будь-коли, і якщо мігруюче населення продовжуватиме такими темпами зростати, як за останні 20 років, то у світі до 2050 року за підрахунками вчених, буде приблизно 405 млн. міжнародних мігрантів [2].

Як зазначає відомий журнал Weekly.ua, Україна входить до десяти країн світу, які є лідерами з міграції, відповідно для якої ця невирішена проблема стала більш актуальною. У світі, за даними цього журналу, вже нараховується 6,6 млн. українців-мігрантів та відповідно 5 млн. людей, яких прийняла наша країна [3].

Проблемами міграційної політики та її взагалі дослідженням міграційних процесів як чинника формування міграційної політики займалися й займаються багато вчених. Так, серед вітчизняних учених слід згадати, зокрема О.Власюка, Е. Лібанову, І.Гнибіденко, О. Малиновську, О. Кислицина, С. Пирожкова, М.Романюк. Серед зарубіжних учених слід виокремити В. Волеса, А.Геддеса та ін.

Унаслідок стрімкого розвитку об'єднаної світової спільноти, глобалізації та трансформації міграційних процесів потребує реформування вся міграційна політика, а також необхідне вдосконалення, оновлення

чинного законодавства у сфері міграції. Зазначені зміни мають бути дієвими та відповідати глобалізаційним викликам. Тобто міграційна політика держави має бути інструментом її збагачення, економічного, соціального, культурного становлення та розвитку громадянського суспільства.

У кінці ХХ – початку ХХІ ст. глобалізація стала однією з основних тенденцій соціального розвитку всієї цивілізації. Водночас одним із парадоксів її в сучасному світі стало посилення прикордонного контролю й візового режиму в умовах усунення кордонів в економіці, інформаційному та культурному просторах. Віртуальність „рівних можливостей” способу життя в державах з якісно різним рівнем економічного розвитку стала причиною масових міграційних процесів. Тому нині міграційні процеси спричинені різними мотивами та пов'язані з етнічними, економічними, політико-географічними та іншими проблемами, які впливають на життя мігрантів.

Н.М.Тиндик зазначає, що основними тенденціями сучасної міжнародної міграції є: глобалізація міжнародної міграції; якісні зміни у світових міграційних потоках; визначальна роль економічної, насамперед трудової, міграції; значне зростання нелегальної міграції; збільшення масштабів та розширення географії вимушеної міграції; зростання загальної ролі міжнародної міграції в демократичному розвитку країн світу; фемінізація міжнародної міграції; подвійний характер міграційної політики на національному, міжнародному, регіональному та світовому рівнях, інші чинники [4, с.20]. Так, прикладом є Західна Європа і Японія, які показують, що вони мають перспективу старіння і скорочення чисельності населення, а отже, гостро потребують припливу людей. У Західній Європі прогнози до 2025 року становлять до 223 млн. За оцінками відділу народонаселення ООН, Європі потрібно буде подвоїти прийом іммігрантів, щоб до 2050 року хоча б зберегти свою чисельність населення [5, с.14].

Умовно кажучи, глобалізаційні процеси змінюють міжнародне пересування людей в кількісному та якісному відношенні. З кожним роком все більша чисельність мігрантів прибувають в країни з високим доходом і прагнуть зберегти свою культурну самобутність і зв'язки з батьківщиною за допомогою інформаційно-телекомунікаційних технологій. Такі зв'язки є не новиною, але змінився їхній вплив на соціальну, економічну й політичну поведінку. Завдяки

доступності сучасних засобів зв'язку і пересування іммігранти хочуть мати зв'язки і там, де вони народилися, і в країні, що прийняла їх, це є тенденцією міграційних процесів глобалізаційного світу. Так, масштабність міграційних потоків стала причиною розколу суспільства у багатьох країнах. Це визначається не лише суперечками про робочі місця і конкуренцією за доступ до соціального забезпечення, а й культурою, можливістю і правом вимагати від іммігрантів сприйняття мови і цінностей своєї нової країни. Будь-які спроби зупинити пересування людей ідуть врозрід із процесом глобалізації. Для того щоб зменшити масштабність міграцій, знадобляться заходи, які буде важко здійснити в умовах демократії.

В умовах глобалізації спостерігається певна тенденція до збільшення кількості і різноманітності людських спільнот. Враховуючи такі фактори, як зростання економічної та політичної свободи, посилення міграційних процесів, інформаційна революція, людина повинна частіше визначатися з оцінкою власної ідентичності. Трудова та політична міграція під тиском трансформаційних процесів змінює свою ідентичність, свідомо заміняючи її новою. Деякі з них намагаються зберегти свою традиційну ідентичність, але такі найчастіше стикаються із адаптаційними незручностями. Переважна частина мігрантів формує у собі множинні ідентичності, пов'язуючи набуті і новостворені. Наприклад, аналізуючи державну міграційну політику країн „нового світу” – США, Канади й Австралії, можна підкреслити, що для цих країн характерне проведення твердих протиімміграційних заходів, зокрема приймання й облаштування мігрантів залежить від їхньої „корисності” з точки зору національно-державних інтересів країни. У більшості випадків подальше сприяння збереженню культурно-історичної самобутності мігранта не передбачається.

На думку О. Грішної, міграція не додає людині людського капіталу, а сприяє переміщенню його туди, де він ефективніше використовується і ціна на його послуги вища. Поліпшуючи умови життя і праці, збільшуючи трудові здобутки і доходи, міграція і трудова міграція, зокрема, стає „активом індивідуального і всесвітнього капіталу” [6, с.23].

Необхідно зазначити, що міграційна політика держави пов'язана також із потребами у певних освітніх чи то професійних кадрах у межах всієї країни, або ж у межах конкретних секторів економіки чи регіонів.

Саме тут залишається багато невирішених питань, які лише частково охоплюються терміном „відтік мізків”. Дуже гостро постає питання про причини такої міграції, яка потребує серйозного політологічного дослідження певних аргументів, що „відтік мізків” і в цілому еміграційні настрої викликані в деяких країнах зміною моральних принципів, духовною втомою народу, політичною та соціальною апатією.

В останні десять років спостерігається збільшення опору процесам глобалізації з боку багатьох держав. Це спостерігається в осередку внутрішньоєвропейських продуктивних сил, що мають конкурентів на міжнародному ринку праці, та з боку громадсько-політичних сил переважно лівого спектру проти посилення ролі наддержавних утворень, а також з боку націоналістів, які занепокоєні послабленням ролі національної держави. Однозначно міграційна політика повинна враховувати та ставити за цільовий принцип домінування інтересів людини над інтересами держави, а також повинна враховувати спричинені глобальними процесами сучасні міграційні тенденції. Так, В. Кулик наполягає на тому, що державна міграційна політика є одним із наважливіших утворювальних факторів безпечного розвитку країни. Обираючи певну модель міграційного регулювання необхідно звертати увагу не тільки на соціально-економічні або політичні характеристики, але й на етнонаціональні та історичні особливості країни. Відтак проблеми міграційної політики виходять з економічної та демографічної сфер, оскільки потребують формування нових комплексних підходів з метою проведення більш збалансованої міграційної політики. Крім того, державна міграційна політика повинна одночасно формуватися як у рамках національних міграційних стратегій, так і у рамках спільних міждержавних концепцій з метою поглиблення міжнародного співробітництва з проблем міграції [7, с.26].

Що ж до України, то міграційні процеси на наших теренах набули значних масштабів і потребують вироблення стратегії їх ефективного врегулювання. Так, за даними Державної міграційної служби України, як і десять років тому, основними іноземцями, які приїжджають до України з метою залишитися, є вихідці з пострадянських країн. Найчастіше іммігрують в Україну громадяни колишнього Радянського Союзу: з Росії, Грузії, Білорусі, Молдови, Вірменії, Узбекистану, Туркменістану. Також часто можна зустріти вихідців з В'єтнаму, Ізраїлю,

КНР, Польщі, які проживають на території нашої країни постійно. Всі ці роки в офіційній статистиці не враховувалися так звані мігранти з нерегульованим правовим статусом. І якщо з країнами, з якими у нас існує візовий режим, все зрозуміло, оскільки представники цих країн у нас на обліку, то з вихідцями з країн, з якими у нас немає візового режиму є проблеми. Більшість з них не мають жодних документів, які б дозволяли їм працювати на законних підставах. Тим не менш, скільки конкретно таких жителів у нашій країні, не береться сказати ніхто. Експерти називають дуже різні дані. Наприклад, в останній доповіді Департаменту ООН з економічних і соціальних питань, ішлося про те, що в Україні проживає близько 5 млн. мігрантів, тобто виходить, що на частку нелегалів припадає не менше 4 млн. чоловік [8].

Як правило, до легальних належать висококваліфіковані спеціалісти, яких запрошувала сюди працювати велика компанія. Але багато іноземців (йдеться про сотні тисяч) живуть тут нелегально. Одні вже звикли так жити, інші хочуть отримати документи, але не знають як, треті не мають підстав для отримання документів на постійний дозвіл на проживання і громадянство. Україна, як ми знаємо, є країною транзиту для мігрантів, тому що сусідство з ЄС проклало через нашу державу один із п'яти головних маршрутів глобальної нелегальної міграції з країн СНД і Південно-Східної Азії до Західної Європи.

Крім того, однією з важливих причин поповнення кількості мігрантів у нашій країні є посилення жорсткості міграційних законів у сусідніх державах. Так, наприклад, Росія (на яку припадає до 80% мігрантів в Україну) вже кілька років вживає заходи щодо обмеження залучення іноземних працівників. Зокрема, з 2014 році знизили річну квоту на іноземну робочу силу з 1,75 млн. осіб до 1,63 млн. трудових мігрантів. Експерти не виключають, що ці мігранти не будуть затримуватися на території нашої країни, а продовжать свою експансію вглиб Європи [9].

В Україні зараз період економічного спаду, тому більшість мігрантів – вихідці з азійських країн – розглядають Україну як транзитну територію, щоб потім звідси легально чи нелегально перебратися в країни ЄС. Такі темпи розповсюдження міграцій створюють численні проблеми в економічній, соціальній, культурній та інших сферах і

відповідно впливають на стан громадянського суспільства.

Унаслідок активізації міграційних процесів, можна умовно поділити виклики, які постають перед Україною, а саме: економічного, соціального та культурного характеру.

До економічних належить проблема безробіття, становище українських нелегальних мігрантів за кордоном, низький рівень життя серед іммігрантів в Україні. Ще один із найважливіших викликів для України – створення гідних умов праці та життя для громадян, щоб зменшити їхнє бажання шукати кращої долі в інших країнах. До соціальних проблем слід віднести нелегальну та злочинну міграцію, торгівлю людьми, а також вияв дискримінації, ксенофобії щодо іммігрантів. До культурних проблем можна віднести низький рівень освіти серед іммігрантів, недостатнє знання мови, утворення закритих спільнот, що перешкоджає належному сприйняттю культури та звичаїв, і як результат – відсутність інтеграції, що, як правило, призводить до криміналізації.

Враховуючи теперішні умови та проблеми в Україні, які супроводжуються політичною нестабільністю, економічним спадом та воєнною обстановкою, кількість мігрантів зросла до масштабів катастрофи. Напевно що, найбільш вирішальним фактором стали воєнні дії, які тривають і досі. Перед Україною постала проблема вирішення становища та надання гідних умов для мігрантів переселенців всередині країни, так і за її межами, а також створити відповідні умови для приймання мігрантів з інших країн. Враховуючи фінансово-економічну нестабільність держави, необхідність здійснювати міжнародні позики, її керівництво намагалося сформувати таку міграційну політику, яка, навіть за таких важких умов, не буде порушувати загально визнані права та свободи людей, які визнані вимушеними біженцями в своїй же країні. Тому досвід інших країн може допомогти у вирішенні багатьох проблем, тим паче, що підтримку із Заходу Україна вже отримала, але не слід забувати, що за такої нестабільності в країні, можлива масова еміграція, що лише прискорить зниження кількості висококваліфікованих працівників у різних сферах економіки через певний доступ до Європи.

У цілому аналізуючи загальні тенденції сучасної світової міграційної активності та політики, можна зробити висновок, що у зв'язку з бурхливим економічним розвитком в одних країнах і економічним застоєм в

інших, глобальні міграційні потоки різко посилюються. При цьому вони мають єдину географічну спрямованість – у бік розвинених західних країн. До числа соціально-економічних наслідків подібних міграцій можна віднести зміну ситуації на міжнародному ринку праці, зміну поведінкових характеристик мігрантів, етнопонаціональні конфлікти в місцях компактного розміщення мігрантів. Все це потребує вдосконалення інструментарію міграційної політики. Крім того, масштаби міграційних потоків намагаються стримувати уряди західних держав шляхом твердої антиімміграційної політики. Тому політико-правовий аспект міграційної політики за умов глобалізаційних процесів зводиться до того, щоби здійснювати контрольні та обмежувальні заходи, що, по суті, не відповідають сучасній моделі відкритого, демократичного глобального простору. Але посилення міграційної активності, з одного боку, та більш жорстокого міграційного законодавства – з іншого, можуть призвести до економічного застою та демографічної кризи в будь-якій із західних держав.

Сучасний рівень міграційного законодавства та міграційної політики України в цілому ще далекий від рівня європейських країн. Участь нашої країни в міжнародних глобальних міграційних потоках останнім часом набуває багатопланового характеру. Країна входить на глобальний міжнародний ринок праці, бере участь у розробці міжнародно-правових міграційних документів тощо. З посиленням інтеграційних процесів доцільно частково перейняти досвід успішної реалізації міграційної політики розвинених держав. Враховуючи наші нестабільні вітчизняні умови, йдеться про розробку ефективної стратегії підтримки вимушених переселенців на території України, доцільно використовувати практику успішного державного міграційного регулювання країн Канади й Австралії, які ефективно впроваджують комплексні

програми з адаптації мігрантів, досвід європейської міграційної практики та врегулювання міграційних питань крізь призму дотримання прав та свобод українців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Муранова В.В. Основи тенденції та соціально-психологічні проблеми розвитку міграційних процесів в епоху глобалізації / В.В. Муранова // Юридична психологія та педагогіка. – 2013. – №1. – С. 209
2. Міжнародна організація з міграції. Звіт із світової міграції у 2010 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iom.org.ua/index.php?page=news&type=publication&id=477#>
3. Україна увійшла в десятку країн-лідерів з міграції : за даними Журналу Weekly.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://weekly.ua/accnt/vlast/2012/01/19/150226.html>
4. Тиндик Н.П. Адміністративно-правовий механізм регулювання міграції в Україні: дис., ...доктора юрид. наук: 12.00.07 / Тиндик Надія Петрівна. – Львів, 2009. – 526 с.
5. Відякіна М.М. Перспективи формування глобальної моделі регулювання міжнародної міграції / М.М. Відякіна // Економічний простір. – 2008. – №15. – С.13-24.
6. Грیشнова О.А. Вплив міграції на глобальний перерозподіл людського капіталу / О.А. Грیشкова // Міжнародна міграція та розвиток України в контексті європейської інтеграції : збірник матеріалів міжнародної наукової конференції (Київ, 16 жовтня 2007 р.). – К. : ПЦ „Фоліант”, 2008. – С.22-30.
7. Кулик В. Внутрішні та зовнішні виміри регулювання міграційних процесів / В.Кулик // Гідна праця та трудова міграція в Україні: матеріали міжнародного експертного круглого столу (Київ 25 листопада 2008 р.). – К.: ТОВ „ПЦ „Скайтек”, 2009. – С.25-33.
8. Офіційний сайт Державної міграційної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: dmsu.gov.ua/
9. Міграція в Україні. Факти і цифри. Міграція для загального блага / Міжнародна організація з міграції (МОМ), Представництво в Україні. 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: iom.org.ua/pdf/Facts&Figures_b5_ua_f.pdf